

4. Duarte, Joana, Günther -van der Meij, Mirjam (2020) *Multilingual interaction in secondary education in the Netherlands : Multilingualism to learn or learning to act multilingually?*

5. Ghamanjuk, VA (2013) *Fenomen baghatomovnosti ta jogho ocinka v suspiljno-politychnomu konteksti Nimechchyny*. [The phenomenon of multilingualism and its assessment in the socio-political context of Germany]. Kryvyi Rih.

6. Ghamanjuk, V.A, Zhdanova, N.S (2015) *Modelj naskriznogo movnogo kurykulumu u osviti JeS*. [Model of cross-language curriculum (Gesamtsprachencurriculum) in EU education]. Kryvyi Rih.

7. Hufeisen, B (2011) *Gesamtsprachencurriculum: Weitere Überlegungen zu einem prototypischen Modell*.

8. Ilnet, A.O, Saveleva, N.H (2018) *Realizaciya koncepcii plyurilingvizma v usloviyah rossijskoj vysshej shkoly* [Implementation of the concept of plurilingualism in the context of Russian higher education]. Saratov.

9. Jakovleva, O.V(2016) *Baghatomovnistj jak trend suspilnogho rozvytku ta chynnyk modernizaciji osvity* [Multilingualism as a trend of social development and a factor in the modernization of education].

10. *Koncepcija Novoji ukrajinskoj shkoly* (2016) [Conception of the New Ukrainian School].

11. Kriba, I. (2013) *Baghatomovnistj jak shljakh do vzajemorozuminnja. Dosvid Ukrainy*. [Multilingualism as a way to mutual understanding. The experience of Ukraine].

12. Malyh, L.M, Zhukova, A.V (2016) *Model multilingvalnogo obrazovaniya v polietnicheskom regione* [Multilingual education model in a multi-ethnic region]. Izhevsk.

13. European Centre for Modern Languages of the Council of Europe. *More languages? – PlurCur! Research and practice regarding plurilingual whole school curricula*.

14. Nakaz Ministerstva nauky i osvity Ukrainy (2016) *Pro vnesennja zmin do Zajavky pro provedennja doslidno-eksperymentalnoj roboty za temoju «Formuvannja baghatomovnosti ditej ta uchniv: prohresyvnij jevropijskij ideji v ukrajinskomu konteksti» na bazi doshkilnykh ta zaghaljnoosvitnikh navchalnykh zakladiv Zakarpatskoj,*

Odeskoj ta Chernivecko oblastej» [On amendments to the application for research and experimental work on «Formation of multilingualism of children and students: progressive European ideas in the Ukrainian context» on the basis of preschool and secondary schools of Zakarpattia, Odessa and Chernivtsi regions]. Kyiv.

15. Nikolajeva, S.Ju (2003) *Zaghaljnojevropijski Rekomendaciji z movnoji osvity: vyvchennja, vykladannja, ocinjuvannja* [Pan-European Recommendations on language education: study, teaching, assessment]. Kyiv.

16. Slavkov, N, (2016) *Family language policy and school language choice: pathways to bilingualism and multilingualism in a Canadian context*.

17. Tadejeva, M.I (2012) *Konceptualjni zasady rozvytku inshomovnoji osvity v jevropijskykh krajynakh* [Conceptual bases of development of foreign language education in European countries].

18. Vojtko, O. (2013) *Suchasna Jevropa: polityka zberezhenja baghatomovnosti* [Modern Europe: a policy of preserving multilingualism].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БІЛОЗІР Ольга Станіславівна – вчитель англійської мови, Криворізька Центральна-Міська гімназія, аспірантка кафедри німецької мови і літератури з методикою викладання, Криворізький державний педагогічний університет, м. Кривий Ріг, Україна.

Наукові інтереси: іншомовна освіта, теорія та методика викладання іноземних мов.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BILOZIR Olga Stanislavivna – English teacher, Kryvyi Rih Central City Gymnasium, postgraduate student of the Department of German Language and Literature with teaching methods, Kryvyi Rih State Pedagogical University, Kryvyi Rih, Ukraine.

Circle of research interests: foreign language education, theory and methods of teaching foreign languages.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2020 р.

УДК378: [37.011.3-051:784.9]

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-191-222-227

БОГЯНУ Катерина Олександрівна – аспірантка кафедри методики музичного виховання, співу та хорового диригування Криворізького державного педагогічного університету
ORCID:<https://orcid.org/0000-0001-7251-704X>
e-mail: boguany@ukr.net

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ОСВІТНЬОЇ ІНКЛЮЗІЇ: ПОНЯТТЄВО-ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Сьогодні в складних соціально-економічних умовах та умовах пандемії, у яких знаходиться світове суспільство, особливо гостро звучать ідеї гуманізму, загальнолюдських соціокультурних цінностей, якими є: толерантність, емпатія, співчуття, розуміння тощо. Саме такого гуманного ставлення потребують люди з особливими освітніми потребами, що потребують посиленої уваги й допомоги в здобутті освіти. Тому, українською державою ставляться вимоги до

вітчизняної освіти щодо підготовки вчителів, які можуть працювати з особами, що потребують освітньої інклюзії і що відображено в законодавчих документах, як: Закон України «Про загальну середню освіту» (2010), Закон України «Про освіту» (2017), концепція «Національна стратегія розвитку інклюзивної освіти на 2020-2030 роки» (2019).

Особливі вимоги висуваються й до мистецької освіти, яка в умовах педагогічного університету готує вчителя, спроможного стати для людей, що мають освітні потреби основним провідником

гуманістичних цінностей вищого зразка. Професійна підготовка майбутніх учителів до освітньої інклюзії дедалі частіше сприймається як життєво важливий і не від'ємний компонент в освіті, оскільки у світі збільшується кількість дітей та молодих людей, які мають особливі освітні потреби.

Разом з тим, впровадження змісту, форм, методів засобів підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до освітньої інклюзії в систему навчальних закладів є сьогодні ще складним, що пояснюється наявністю бар'єрів в закладах вищої музично-педагогічної освіти, а саме: відсутністю системного уявлення проблеми інклюзії і шляхів її вирішення в різних освітніх структурах; не розробленістю теоретико-методологічної бази такої підготовки; недостатнім рівнем компетентності педагогічних працівників вищих навчальних закладів в межах означеної проблеми; необґрунтованістю змістово-складової частини освіти і навчально-методичного забезпечення; відсутністю технологічної бази для навчання осіб з особливими освітніми потребами. Кожне із зазначених питань потребує теоретичної розробки та практичного впровадження в процес підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до освітньої інклюзії.

Відповідно, особливої вагомості набуває важливість обґрунтування поняттєво-термінологічного апарату проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до освітньої інклюзії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній та зарубіжній педагогіці накопичений значний досвід у визначенні досліджуваних нами понять. Концептуальні основи теорії готовності вчителя до професійної діяльності ґрунтовно розкрито в працях таких вітчизняних учених, як: І. Гавриш, О. Дубасенюк, В. Клопов, В. Осадчий, Н. Ничкало, О. Пехота, С. Сисоева, Г. Троцько та ін. Проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва в контексті компетентнісного підходу розглянуто в дослідженнях таких науковців: А. Козир, Н. Овчаренко, Т. Ткаченко, В. Черкасов та ін. Питання інклюзивної освіти висвітлено в дослідженнях: А. Колупасової, С. Сексенбаєва, З. Шевців та ін.

Однак, необхідно відмітити, що в науковій літературі недостатньо розглянуто питання щодо визначення термінологічно-поняттєвого апарату проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до освітньої інклюзії, тому окреслення і тлумачення сутності базових понять означеної підготовки потребує додаткового розгляду.

Метою статті є – обґрунтування поняттєво-термінологічного апарату проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до освітньої інклюзії.

Методи дослідження. Для досягнення мети в роботі використано комплекс методів дослідження: теоретичний аналіз, пошуково-бібліографічний для визначення сутності ключових понять дослідження; порівняння для виявлення спільних і відмінних ознак

в поняттях; узагальнення для окреслення авторського розуміння складових поняттєво-термінологічного апарату.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Теоретико-методологічною основою проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до освітньої інклюзії є визначення поняттєво-термінологічного апарату, до якого першочергово ми відносимо такі поняття, як: «інклюзія», «освітня інклюзія», «професійна підготовка», «професійна підготовленість», «професійно-педагогічна компетентність», «готовність учителя музичного мистецтва», «готовність учителя музичного мистецтва до освітньої інклюзії».

Термін «inclusion», у перекладі з англійської мови, розглядається як включення, приєднання [11, с. 360]. У освітній сфері явище інклюзії розглядається як забезпечення рівності прав людей на освіту і, відповідно, включення в загальний навчальний процес усіх осіб, які бажають отримати освіту, однак мають певні проблеми із її здобуттям.

У контексті нашого дослідження важливим є визначення поняття «освітня інклюзія», сутність якого, на думку З. Шевців, полягає в ідеї спільного навчання здорових дітей та інвалідів і у впровадженні оновленого змісту, форм, методів, засобів та технологій навчання школярів загальноосвітньої школи [22, с. 71]. Однак, ми вважаємо, що спільним навчанням повинно бути охоплено не тільки діти інваліди, але й інші категорії осіб, які мають особливі освітні потреби. Такого навчання потребують особи, які: за станом здоров'я не можуть відвідувати навчальний заклад; проживають у селах і селищах; проживають у зоні збройного конфлікту, на тимчасово окупованій території України або у населених пунктах, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють або здійснюють не в повному обсязі свої повноваження; знаходяться в надзвичайних ситуаціях природного або техногенного характеру; мають високий навчальний потенціал і можуть прискорено закінчити школу; є іноземцями або особами без громадянства [14].

С. Сексенбаєва зазначає, що «освітня інклюзія» – процес розвитку загальної освіти, який має на увазі доступність освіти для всіх, в плані пристосування до різних потреб усіх дітей, що забезпечує доступ до освіти для дітей з особливими потребами [18, с. 138]. Аналізуючи ці визначення, ми приєднались до думки А. Колупасової, що «освітня інклюзія – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їх навчання у загальноосвітніх навчальних закладах на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей [10, с. 15-21].

Для розуміння сутності поняття «готовність учителя до освітньої інклюзії» розглянемо поняття

«професійна підготовка». В основі поняття «професійна підготовка», вважає Н. Ничкало, лежить орієнтація на особистісний розвиток і творчу самореалізацію кожного громадянина України, формування поколінь, які навчаються впродовж життя, розвивають цінності громадянського суспільства, сприяють консолідації української нації та її інтеграції в європейський та світовий простір [15, с. 15]. Учена розглядає професійну підготовку людини як особистісне досягнення, яке, разом з тим, є і соціальною цінністю.

Щодо професійної підготовки вчителя, то, на доцільну думку В. Безлюдної, «професійна підготовка майбутнього вчителя» це система організаційно-педагогічних заходів, зорієнтована на особистісний розвиток студента, метою й кінцевим результатом якої є формування готовності студентів до виконання майбутньої професійної діяльності [1, с.178-185.]. Дослідниця також виокремлює саме важливість особистісного розвитку в професійній діяльності. В. Осадчий в окресленні означеного поняття спрямовує свою увагу на сучасні гуманістичні тенденції, а саме, що «професійна підготовка» майбутнього вчителя це процес набуття особистістю суб'єктивного досвіду професійно-педагогічної діяльності, що надає можливість системно й цілісно діяти на основі гуманістичних ціннісних орієнтацій, закладених у сучасних освітніх концепціях [13, с. 16].

Виявляючи сутність поняття «професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва», Т. Ткаченко акцентує увагу не тільки на особистісних, але й на професійних якостях, і зазначає, що «це навчально-виховна діяльність, яка є цілеспрямованою на забезпечення студентів необхідними загально-педагогічними та спеціальними знаннями, уміннями та навичками, формування в них важливих професійних особистісних якостей і здібностей» [20, с. 13]. З позицій компетентнісного підходу розглядає «професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва» Н. Овчаренко. Учена доходить логічного висновку, що така підготовка є цілісний освітній процес, спрямований на забезпечення їх готовності до музично-педагогічної діяльності, що передбачає опанування студентами системою музично-педагогічних компетенцій [20, с. 45].

Професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва до освітньої інклюзії ми розглядаємо як освітній процес, спрямований на формування готовності студентів до надання майбутній професійній діяльності системи освітніх послуг особам, які мають особливі освітні потреби що передбачає опанування ними інклюзивно зорієнтованими музично-педагогічними знаннями, уміннями та особистісними якостями.

Останнім часом у наукових педагогічних дослідженнях зустрічається поняття «професійна підготовленість вчителя», яке має різні трактування, однак і сьогодні воно ще точно не визначено. Так, згідно наукової думки А. Шикун

«підготовленість» – це комплекс знань, навичок, умінь і професійних якостей [24]. Автор акцентує увагу на сформованості комплексу професійних знань і вмінь. С. Вершловський доречно зазначає, що «професійна підготовленість» містить у собі теоретичну та практичну підготовку, а також озброєність методикою науково-педагогічного дослідження. [2, с. 272.]. Відповідно, учений вбачає, що професійна підготовленість включає і найвищий рівень теоретичної підготовки – дослідницьку.

Зазначимо, що сучасні дослідники розглядають категорію «професійної підготовленості» (С. Вершловський, О. Дубасенюк) з тотожним до нього поняттям – «професійно-педагогічна компетентність» (О. Дубасенюк, С. Сисоєва, Г. Троцько). Наразі, згідно влучної думки С. Сисоєвої «професійно-педагогічна компетентність», визначається як інтегральна професійно-особистісна характеристика вчителя або викладача, рівень сформованості якої свідчить про змогу реалізовувати професійні функції в аспекті кількох предметних задумів розв'язувати професійні завдання відповідно до визначених державою освітніх стандартів, проявляючи індивідуальний стиль і демонструючи особистісні якості [19, с. 187].

Науковець О. Дубасенюк визначає «професійно-педагогічну компетентність» як сукупність вмінь майбутнього вчителя з характерним засобом структурувати наукові та практичні знання з метою ефективного вирішення професійних завдань [5, с. 71]. Сутність такого поняття, як доречно зазначає О. Дубасенюк, лежить в основі поняття «професійної підготовленості». Учений підготовленість розглядає через призму «практичної підготовленості», і зазначає, що це сформованість у вчителя готовності діяти в конкретній педагогічній ситуації, застосовуючи відповідні обставинам засоби, методи, прийоми виховної діяльності [6, с. 7].

На нашу думку, професійна підготовленість майбутнього вчителя музичного мистецтва це шлях до готовності вчителя здійснювати професійну діяльність на засадах компетентнісного підходу.

Щодо поняття «готовність», то дослідницею І. Гавриш виокремлено три етапи розв'язання проблеми готовності людини до певних форм реагування [3, с. 254] :

I етап (кінець XIX – початок XX ст.) – готовність ототожнювалась з феноменом настанови та розглядалась як психічний стан суб'єкта, що спричиняє діяльність певного характеру (Д. Узнадзе та інші);

II етап (середина XX ст.) – зазначений феномен (настанова) розглядалась як якісний показник саморегуляції поведінки людини (Г. Олпорт та інші);

III етап (друга половина XX – початок XXI ст.) – готовність вивчається у контексті теорії діяльності взагалі та професійної діяльності зокрема (М. Дьяченко, А. Кандибович у 1976 р.)

Значна кількість учених пов'язує поняття «готовність» з особистісним станом людини. Так,

Г. Троцько розглядає «готовність» майбутніх учителів, як цілісне, складне, особистісне утворення, що забезпечує належний рівень педагогічної діяльності й охоплює професійно-педагогічні погляди і переконання, професійну спрямованість психічних процесів, професійні знання, уміння долати труднощі, оцінювати наслідки своєї праці, професійно самоудосконалюватися [21, с. 15]. І. Дичківська розуміє під готовністю вчителя характерний особистісний стан, який завбачає присутність у вчителя мотиваційно-ціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами й засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості та рефлексії; основними компонентами структури готовності до інноваційної педагогічної діяльності є мотиваційний; когнітивний; креативний; рефлексивний [4, с. 155]. О. Дубасенюк тлумачить поняття «готовність вчителя» як особистісне утворення, яке опосередковує залежність між ефективністю діяльності педагога та його спрямованістю на вдосконалення; основними компонентами структури готовності до інноваційної педагогічної діяльності є цільовий, мотиваційний, когнітивний (змістовий), діяльнісно-практичний та оцінно-результативний компоненти [6].

Існують й інші погляди на означене поняття. Зокрема, визначаючи поняття «готовність учителя» О. Пехота конкретизує її, як структурне утворення, яке забезпечує необхідними внутрішніми умовами для успішної індивідуалізації педагогічної освіти та професійного саморозвитку [16]; Р. Клопов – як ступінь вже сформованих професійно-педагогічних знань, умінь, навичок та особистісних якостей майбутніх фахівців [8, с. 14]; Л. Дудорова – як наслідок дії і закономірного результату спеціальної педагогічної підготовки, освіти й самоосвіти [7, с. 124].

Нам близька позиція Т. Ткаченко, що «готовність до професійно-педагогічної діяльності» є результатом підготовки, яка дає підстави свідчити про те, що майбутній фахівець здатний на високому рівні виконувати свої професійні функції та обов'язки [20, с.13]. На наш погляд, «готовність учителя музичного мистецтва» є професійно-особистісним утворенням, результатом його професійної підготовки і здобуття професійної компетентності, що надають змогу відповідно до вимог освітньої програми здійснювати музично-педагогічну діяльність.

Тож, «готовність учителя музичного мистецтва до освітньої інклюзії» вважаємо професійно-особистісним утворенням, результатом здобуття компетентності в сфері інклюзивної музично-педагогічної освіти та професійної підготовки до інклюзивної музичної діяльності в закладах загальної середньої освіти.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розробок. За результатами теоретичного дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до освітньої

інклюзії було окреслено поняттєво-термінологічний апарат, який включає поняття, як: «освітня інклюзія», «професійна підготовка», «професійна підготовленість», «професійно-педагогічна компетентність», «готовність учителя музичного мистецтва», «готовність учителя музичного мистецтва до освітньої інклюзії». Професійну підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва до освітньої інклюзії в дослідженні розглянуто як освітній процес, спрямований на формування готовності студентів до надання в майбутній професійній діяльності системи освітніх послуг особам, які мають особливі освітні потреби що передбачає опанування ними інклюзивно зорієнтованими музично-педагогічними знаннями, уміннями та особистісними якостями. Готовність учителя музичного мистецтва до освітньої інклюзії» визначено як професійно-особистісне утворення, результат здобуття компетентності в сфері інклюзивної музично-педагогічної освіти й підготовки до інклюзивної музичної діяльності в закладі загальної середньої освіти.

Проведене дослідження створює основу для подальшого обґрунтування структури готовності майбутніх учителів музичного мистецтва до освітньої інклюзії, що буде відображено в наших подальших публікаціях.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Безлюдна В. Професійна підготовка майбутніх учителів іноземних мов у системі вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології* : наук. журн. Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка № 4. Суми, 2016. С. 178-185.
2. Социологические проблемы педагогического образования: сб. науч. тр. / под ред. С.Г. Вершловского. Ленинград : Науч.-исслед. ин-т общего образования взрослых Акад. пед. наук СССР, 1975. 77 с.
3. Гавриш І.В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2006. 579 с.
4. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. пос. Київ : Академвидав, 2004. 352 с.
5. Дубасенюк О.А. Основи теорії і практики професійної виховної діяльності педагога. Житомир : Житомир. держ. пед. ін-т, 1994. 187 с.
6. Дубасенюк О.А., Семенюк Т. В., Антонова О. Є. Професійна підготовка майбутнього вчителя до педагогічної діяльності : монографія. Житомир: Житомир. держ. пед. ун-т, 2003. 193 с.
7. Дудорова Л.Ю. Формування готовності майбутніх учителів до організації туристичної діяльності школярів. *Теоретичний та науково-методичний часопис «Вища освіта України» : Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології.* 2012. № 3(46). С. 123-129.
8. Клопов Р.В. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання і спорту із застосуванням інформаційних технологій : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Вінниця, 2013. С. 14.
9. Козир А.В. Компетентність як необхідний компонент професійної майстерності викладачів

мистецьких спеціальностей. URL: www.culturalstudies.in.ua/knigi_7.php

10. Колупаєва А. Інклюзивна освіта в теорії і практиці діяльності школи. Київ: *Директор школи*, 2011. № 7. С. 15-21.

11. Мюллер В.К. *Англо-русский словарь*. Москва : Русский язык, 1989. 484 с.

12. Овчаренко Н.А. Теоретико-методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва до вокально-педагогічної діяльності : дис. ... д-ра пед. наук. : 13.00.04. Київ, 2016. 547 с.

13. Осадчий В.В. Система інформаційно-технологічного забезпечення професійної підготовки майбутніх учителів в умовах педагогічного університету : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2013. 44 с.

14. Про затвердження Положення про індивідуальну форму навчання в загальноосвітніх навчальних закладах : наказ Міністерства освіти і науки від 10.07.2019 р. №955. Київ. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0184-16>. (дата звернення 08.08.2020)

15. Ничкало Н.Г. Неперервна професійна освіта як філософська та педагогічна категорія. *Неперервна професійна освіта : теорія і практика*. Київ, 2001. Вип. 1. С. 9-22.

16. Пехота О.М. Индивидуализация профессионально-педагогической подготовки учителя : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Киев, 1997. 430 с.

17. Професійна педагогічна освіта: інноваційні технології та методики : монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 504 с.

18. Сексенбаєва С. Инклюзивно-музыкальное образование по технологии М. Монтессори. *Актуальные проблемы теории и практики инклюзивного образования*. Уральск, 2016. с. 138-141.

19. Сисоєва С.О., Соколова І.В. Проблеми неперервної професійної освіти: тезаурус наукового дослідження : наук. видання НАПН України. Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих, МОН. Маріупольський держ. гуманітарний ун-т. Київ : Видавничий Дім «ЕКМО», 2012. С. 187

20. Ткаченко Т.В. Теоретико-методичні основи формування вокально-звукової культури майбутнього вчителя музики у процесі професійної підготовки : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 2010. С. 13.

21. Троцько Г.В. Теоретичні та методичні основи підготовки студентів до виховної діяльності у вищих педагогічних навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Київ, 1997. С. 15.

22. Шевців З.М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. Київ : «Центр учбової літератури», 2016. С. 71.

23. Шикун А.Ф., Шикун А. А., Скотников М. В. Професійно-психологічна підготовленість до діяльності як психологічна проблема : підручник. Київ, 2007. 489 с.

24. Черкасов В.Ф. Становлення і розвиток музично-педагогічної освіти в Україні (1962–1991 рр.) : монографія. Кіровоград : «мекс-ЛТД», 2008. 376 с.

REFERENCES

1. Bezliudna, V. (2016) *Profesiina pidhotovka maibutnix uchyteliv inozemnykh mov u systemi vyshchoi osvity*. [Vocational training of future foreign languages teachers in the system of higher education]. Sumy.

2. Vershlovskiy, S.H. (1975) *Sotsyolohycheskye problemi pedahohycheskoho obrazovaniya: sb. nauch. tr.* [Sociological problems of Pedagogical education]. Lenynhrad.

3. Havrysh, I.V. (2006) *Teoretyko-metodolohichni osnovy formuvannya hotovnosti maibutnix uchyteliv do*

innovatsiinoi profesiinoi diialnosti [Theoretical and methodological fundamentals of formation of future teachers readiness for innovative professional activity]. Kharkiv.

4. Dychkivska, I.M. (2004) *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii* [Innovative pedagogical technologies]. Kyiv.

5. Dubaseniuk, O.A. (1994) *Osnovy teorii i praktyky profesiinoi vykhovnoi diialnosti pedahoha*. [Fundamentals of theory and practice of teacher's professional educational activity]. Zhytomyr.

6. Dubaseniuk, O.A., Semeniuk, T.V., Antonova, O.Ye. (2003) *Profesiina pidhotovka maibutnoho vchytelia do pedahohichnoi diialnosti* [Vocational training of future teacher for pedagogical activity]. Zhytomyr.

7. Dudorova, L.Yu. 2012 () *Formuvannya hotovnosti maibutnix uchyteliv do orhanizatsii turystychnoi diialnosti shkoliariv*. [Formation of readiness of future teachers for organization schoolchildren's tourist activities].

8. Klopov, R.V. (2013) *Teoriia i praktyka profesiinoi pidhotovky maibutnix fakhivtsiv fizychnoho vykhovanniia i sportu iz zastosuvanniam informatsiinykh tekhnolohii* [Theory and practice of vocational training of future specialists in physical education and sports with the use of information technologies]. Vinnytsia.

9. Kozyr, A.V. *Kompetentnist yak neobkhidnyi komponent profesiinoi maisternosti vykladachiv mystetskykh spetsialnosti*. [Competence as necessary component of professional skills of teachers of art specialties].

10. Kolupaieva, A. (2011) *Inklyuzivna osvita v teorii i praktytsi diialnosti shkoly*. [Inclusive education in the theory and practice of school activities]. Kyiv.

11. Miuller, V.K. (1989) *Anhlo-russkyi slovar*. [English-Russian dictionary]. Moskva.

12. Ovcharenko, N.A. (2016) *Teoretyko-metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnix uchyteliv muzychnoho mystetstva do vokalno-pedahohichnoi diialnosti* [Theoretical and methodological principles of vocational training of future music teachers for vocal and pedagogical activities]. Kyiv.

13. Osadchyi, V.V. (2013) *Systema informatsiino-tekhnolohichnoho zabezpechennia profesiinoi pidhotovky maibutnix uchyteliv v umovakh pedahohichnoho universytetu* [The system of information and technological support of future teachers vocational training in conditions of Pedagogical University]. Kyiv.

14. *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro indyvidualnu formu navchannia v zahalnoosvitnykh navchalnykh zakladakh* [Order MES of Ukraine «On Approval of the Regulations on the Individual Form of Education in General Educational Institutions»]. Kyiv.

15. Nychkalo, N.H. (2001) *Neperervna profesiina osvita yak filosofska ta pedahohichna katehoriia*. [Continuous professional education as a philosophical and pedagogical category]. Kyiv.

16. Pekhota, O.M. (1997) *Individualizatsiia professyonalno-pedahohycheskoi podhotovky uchytelia* [Individualization of professional and pedagogical training of a teacher] Kiev.

17. Dubaseniuk, O.A. (2009) *Profesiina pedahohichna osvita: innovatsiini tekhnolohii ta metodyky* [Professional pedagogical education: innovative technologies and methodologies]. Zhytomyr.

18. Seksenbaieva, S. (2016) *Inklyuzivno-muzykalnoye obrazovaniye po tekhnologii M. Montessori*. [Inclusive music education according to M. Montessori technology]. Uralsk.

19. Sysoieva, S.O., Sokolova, I.V. (2012) *Problemy neperervnoi profesiinoi osvity: tezaurus naukovoho doslidzhennia* [Problems of continuous professional education: a thesaurus of scientific research]. Kyiv.

20. Tkachenko T.V. (2010) *Teoretyko-metodychni osnovy formuvannia vokalnozvuukovoi kultury maibutnoho vchytelia muzyky u protsesi profesiinoi pidhotovky* [Theoretical and methodological fundamentals of formation of vocal-sound culture of future music teacher in the process of vocational training]. Kyiv.

21. Trotsko, H.V. (1997) *Teoretychni ta metodychni osnovy pidhotovky studentiv do vykhovnoi diialnosti u vyshchych pedahohichnykh navchalnykh zakladakh* [Theoretical and methodical fundamentals of training students for educational activity in higher pedagogical educational institutions]. Kyiv.

22. Shevtsiv, Z.M. (2016) *Osnovy inkliuzyvnoi pedahohiky* [Fundamentals of inclusive pedagogy]. Kyiv.

23. Shykun, A.F., Shykun, A.A., Skotnykov, M.V. (2007) *Profesiino-psykholohichna pidhotovlenist do diialnosti yak psykholohichna problema* [Professional and psychological readiness for activity as a psychological problem]. Kyiv.

24. Cherkasov, V.F. (2008) *Stanovlennia i rozvytok muzychno-pedahohichnoi osvity v Ukraini (1962–1991 rr.)*

[Formation and development of music and pedagogical education in Ukraine (1962-1991)]. Kirovohrad.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

БОГЯНУ Катерина Олександрівна – аспірантка кафедри музичного виховання, співу та хорового диригування Криворізького державного педагогічного університету.

Наукові інтереси: інклюзія, інклюзивна мистецька освіта.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

BOHIANU Kateryna Oleksandrivna – a graduate student of Department of Music Education, singing and choral conducting, Kryvyi Rih State Pedagogical University.

Circle of research interests: inclusion, inclusive art education.

Стаття надійшла до редакції 19.09.2020 р.

УДК 372.853

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-191-227-230

ВЕРГУН Ігор Вячеславович –

аспірант кафедри природничих наук та методик їхнього викладання
Центральноукраїнського державного педагогічного університету
імені Володимира Винниченка

ORCID:<https://orcid.org/0000-0003-3866-9597>

e-mail: igor27ve@gmail.com

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ НАСКРІЗНИХ ПОНЯТЬ З ФІЗИКИ НА
ОСНОВІ БІЛІНГВАЛЬНОГО ПІДХОДУ**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Навчання фізики в школі передбачає [5] формування ключових і предметних компетентностей учнів таких як : екологічна грамотність і здорове життя, обізнаність та самовираження у сфері культури, соціальна та громадянська компетентності, ініціативність і підприємливість, уміння вчитися впродовж життя, інформаційно-цифрова компетентність, основні компетентності у природничих науках і технологіях, математична компетентність, спілкування іноземними мовами, спілкування державною/рідною мовою.

Для формування всіх цих ключових компетентностей перед педагогом поставлені наступні завдання[6]:

– формування в учнів системи фізичних і астрономічних знань на основі сучасних теорій і розвиток у них здатності застосовувати набуті знання в пізнавальній практиці; знань про походження природних об'єктів Всесвіту, їх фізичні властивості, закони руху й еволюцію, а також уявленнь про походження, будову та еволюцію Всесвіту в цілому[6];

– сформувати в учнях науковий стиль мислення, суті природничо-наукової картини світу та застосування їх для пояснення різних фізичних та астрономічних явищ і процесів, фізичної природи небесних тіл та їх систем[6];

– сформувати в учнів уміння розв'язувати фізичні задачі різними алгоритмами та загальними методом, застосовуючи закони фізики; евристичних прийомів пошуку розв'язку проблем адекватними засобами фізики й астрономії; [6]

– формування цілісного уявлення про сучасну природничо-наукову картину світу та наукового світогляду учнів, розуміння ролі фізики і астрономії в пізнанні фундаментальних законів природи, використання яких є базою науково-технічного прогресу; розкриття значення фізичного й астрономічного знання в житті людини й суспільному розвитку, висвітлення етичних проблем наукового пізнання, формування екологічної культури людини засобами фізики й астрономії [6].

Вцілому в курсі фізики старшої школи для опанування учнів пропонується 1100 понять.

Зокрема, у підручниках, які рекомендовані Міністерством освіти і науки України для навчання фізики у старших класах закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), спостерігається наступна наповнювальність елементами знань: В.Г. Бар'яхтар (вивчається 455 понять в 10 класі) і В.Г. Бар'яхтар (585 понять в 11 класі), І. М. Гельфгат (425 понять в 10 класі), Т. М. Засєкіна (476 понять в 10 класі) і Т. М. Засєкіна (688 понять в 11 класі)[9].

Проаналізувавши підручники [9] з фізики для 10–11 класів ЗЗСО ми прийшли до висновку, що